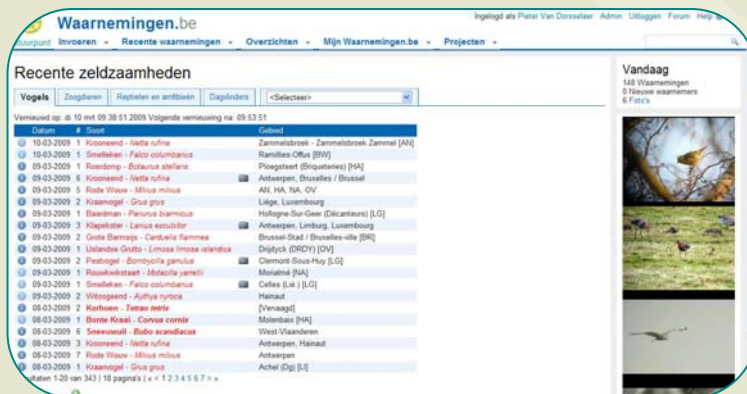


Monitoringhandleiding Natuurpunt

De koppeling tussen losse waarnemingen uit www.waarnemingen.be en het monitoringsysteem

versie 12/03/2009



The screenshot shows the 'Waarnemingen.be' website interface. At the top, there is a navigation menu with options like 'Invoeren', 'Recente waarnemingen', 'Overzichten', 'Mijn Waarnemingen.be', and 'Projecten'. Below the menu, there is a section titled 'Recente zeldzaamheden' (Recent rarities) with a search bar and a dropdown menu. The main content is a table of bird sightings. The table has columns for 'Datum' (Date), '# Soort' (Number of species), and 'Gebied' (Area). The table lists various bird species and their locations, such as 'Koozeend - Nettia rufina' in 'Zammetbroek - Zammetbroek Zammel [AN]' and 'Smeltkeet - Falco columbarius' in 'Ramblas-Glen [BW]'. On the right side of the screenshot, there is a sidebar with the date 'Vandaag' (Today) and statistics: '145 Waarnemingen', '5 Nieuwe waarnemers', and '6 Foto's'. There are also three small images of birds in flight.

Datum	# Soort	Gebied
10-03-2009	1 Koozeend - Nettia rufina	Zammetbroek - Zammetbroek Zammel [AN]
10-03-2009	1 Smeltkeet - Falco columbarius	Ramblas-Glen [BW]
09-03-2009	1 Boendong - Botaurus stellaris	Ploegsteek (Biquennes) [HA]
09-03-2009	6 Koozeend - Nettia rufina	Antwerpen, Buzafles / Brussel
09-03-2009	5 Rode Waaie - Milvus milvus	AN, HA, NA, OV
09-03-2009	2 Koarnegiel - Circus grus	Lige, Luxemburg
09-03-2009	1 Blaasmees - Pharusia blamouca	Hallepo-Sur-Gee (Dinantseurs) [LG]
09-03-2009	3 Klapekster - Larus excubitor	Antwerpen, Limburg, Luxemburg
09-03-2009	2 Grote Barmag - Circus flammeus	Brussel-Stad / Brusselles-ville [BR]
09-03-2009	1 Lelieduut - Limosa limosa sabini	Drijpsak (BRDY) [OV]
09-03-2009	2 Ploegiel - Bombus terrestris	Chermont-Sous-Huy [LG]
09-03-2009	1 Raaukwaast - Motacilla yamshi	Molendin [HA]
09-03-2009	1 Smeltkeet - Falco columbarius	Celles (LH) [LG]
09-03-2009	2 Viltvogel - Juffva nyroca	Hanaut
09-03-2009	2 Karhoen - Fregata aedea	[Venaag]
09-03-2009	1 Bonte Kraal - Corvus cornix	Molenbaix [HA]
09-03-2009	5 Sneeuwval - Bubo scandiaca	West-Vlaanderen
09-03-2009	3 Koozeend - Nettia rufina	Antwerpen, Hanaut
09-03-2009	7 Rode Waaie - Milvus milvus	Antwerpen
09-03-2009	1 Koarnegiel - Circus grus	Achel (Dij) [L]

Wouter Vanreusel

De koppeling tussen losse waarnemingen uit www.waarnemingen.be en het monitoringsysteem

Thema:	losse waarnemingen
Kennis nodig:	beginner, basiskennis, specialist
Tijdsinspanning:	minimaal
Schaal:	puntlocatie
Herhaling:	meermaals per jaar

1 Inleiding

Onder losse waarnemingen verstaan we alle informatie over het voorkomen van soorten die niet op systematische wijze (binnen een project of dmv. een vaste methode) wordt verzameld.

Losse waarnemingen vormen de basis van heel wat kennis over het natuurbehoud. De meeste verspreidingskaarten en –atlassen zijn opgesteld op basis van losse waarnemingen, maar ook Rode Lijsten e.d. Ook de aanwezigheid van bedreigde soorten als basis voor het beleid is vaak enkel gekend door meldingen vanuit het vrijwillige waarnemersnetwerk.

Ook kennis over de aanwezigheid van soorten in onze natuurgebieden is vaak gebaseerd op doorgegeven losse waarnemingen en soortenlijstjes. Dus ook voor de beheerder levert dit nuttige informatie op.

In het verleden geraakten losse waarnemingen vaak verloren, heel wat gegevens bleven in notitieboekjes, sommige werden toegevoegd aan een van de vele nationale databanken, andere geraakten in monitoringrapporten of erkenningsdossiers, nog andere werden gepost op internetfora of mailinglists. Deze heterogeniteit zorgt ervoor dat veel informatie niet van de waarnemers tot bij de conservators, beheerplanners of beleidsmakers geraakt. Voor de meeste natuurgebieden is er tot op heden geen volledig overzicht van alle gekende aanwezige soorten.

Sinds 2008 is er in Vlaanderen www.waarnemingen.be, een portaalsite voor het ingeven van puntwaarnemingen van alle soortengroepen. Deze kunnen via het internet worden ingegeven én geraadpleegd. Waarnemingen die in dit systeem werden ingevoerd, worden na controle, met de precieze puntlocatie, naam van het gebied, naam van waarnemer en alle ingevoerde details opgeslagen in de centrale reservatendatabank en zijn zo beschikbaar voor de dienst Beheer en op vraag ook voor conservators, beheerteams of studiewerkgroepen. Zo zijn ten allen tijde de meest recente gegevens beschikbaar.

Doordat meer en meer vrijwillige waarnemers dit systeem ontdekken, vormt dit een constante aanvoer van recente en precieze puntwaarnemingen in het gebied.

Uiteraard heeft Waarnemingen.be ook zijn beperkingen. Het mag niet beschouwd worden als het enige of volledige overzicht van alle waarnemingen aangezien niet alle historische waarnemingen hier aan zijn toegevoegd, en niet in elke regio reeds een hoge dekking aan gebruikers is.

Voor het vaststellen van afwezigheid van soorten is dit systeem voorlopig niet geschikt, maar er wordt gewerkt aan een manier om vastgestelde afwezigheden te documenteren.

Momenteel zijn er ook geen functionaliteiten aanwezig voor het invoeren van eigen gebieden, telroutes of specifieke meetmethodes. Individuele gebruikers verschillen ook in de manier waarop ze soorten melden (sommigen melden elke waarneming, andere enkel de eerste van die soort, andere enkel zeldzaamheden, ...) De aantallen moeten dus met de nodige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd en kunnen niet gebruikt worden voor het bepalen van dichtheden of aantallen broedparen, tenzij van bepaalde gebruikers geweten is dat ze dit systeem hier systematisch voor gebruiken.

Maar voor het melden van allerlei losse waarnemingen is dit systeem zeer geschikt. Dit mogen zowel zeldzaamheden als algemene soorten zijn. Doordat van elke waarneming naast de precieze locatie ook de datum wordt opgeslagen, kan ook de evolutie van een soort doorheen de tijd worden opgevolgd. Ook toegevoegde bijzonderheden zoals kled, gedrag, biotoop en opmerkingen kunnen van nut zijn voor de beheerder.

Vervolgmodules en relatie tot andere modules

Hoewel Waarnemingen.be in de eerste plaats bedoeld is voor Losse waarnemingen, worden er ook een aantal projectmodules ontwikkeld binnen deze website. Deze projectgegevens krijgen een apart label en kunnen zo onderscheiden worden van de losse waarnemingen. Ook binnen het monitoringsysteem van Natuurpunt wordt voor een aantal modules gebruik gemaakt van Waarnemingen.be

Voor het ingeven van de territoria in het kader van de Broedvogelmonitoring, wordt een aangepaste projectpagina gebruikt op Waarnemingen.be met als adres http://waarnemingen.be/wn_project.php

Voor de handleiding hiervoor, zie Module F2 - Broedvogelmonitoring

Indien van bepaalde soorten systematisch alle observaties in een gebied in Waarnemingen.be worden ingevoerd, kunnen deze gebruikt worden om de ruimtelijke verspreiding van een populatie in kaart te brengen. Zie bv. Module F5 - Populatiekartering insecten

Waarnemingen per gebied

Via [Overzichten > Gebieden](#) kunnen waarnemingen per natuurgebied geraadpleegd worden. Hierbij geeft het systeem alle ingevoerde waarnemingen weer die binnen de afbakening van het gebied liggen. Indien een gebied ontbreekt, kan je de naam en afbakening op kaart doorsturen naar info@waarnemingen.be. Overlappende gebieden zijn mogelijk.

Het systeem Waarnemingen.be laat ook toe om voor het ganse gebied soortenlijstjes van een bepaalde soortengroep toe te voegen. Voordeel is dat de invoer sneller gaat. Nadeel is dat hierdoor niet de precieze locatie van de waarnemingen bekend is.

Het wordt dus aangeraden om deze functionaliteit enkel te gebruiken voor het invoeren van oude soortenlijstjes of overzichten van soorten per gebied zonder precieze puntcoördinaten.

Indien de precieze datum van een waarneming niet bekend is, noteer je de waarneming best op 31 december van het jaar waarin de soort werd vastgesteld.

Waarnemingen.be werkt met persoonlijke profielen waarin waarnemingen worden opgeslagen.. Waarnemingen van derden zonder eigen profiel kunnen best niet aan het persoonlijk profiel van de ingever worden toegevoegd. Best kan een profiel van een werkgroep of natuurgebied worden aangemaakt, waaraan dan deze waarnemingen worden toegevoegd.

2 Vraagstelling

Losse waarnemingen zijn bruikbaar voor het bepalen van de aanwezigheid van soorten in het gebied. Indien waarnemingen grondig worden doorgegeven, is het mogelijk om ook aanwezigheid doorheen de tijd te documenteren.

Afwezigheid vaststellen op basis van losse waarnemingen is minder eenvoudig, tenzij in begeleidende nota's wordt genoteerd op welke manier en met welke intensiteit er naar bepaalde soorten werd gezocht. Voorlopig worden 'nulwaarnemingen' daarom enkel genoteerd in het kader van een georganiseerd project.

Doordat de locatie van een waarneming precies kan aangeduid worden op een satellietkaart, kan dit nuttige informatie opleveren voor de beheerder over het voorkomen van een soort.

Indien vogelwaarnemingen systematisch worden ingevoerd, kunnen de gegevens gebruikt worden voor het bepalen van het aantal broedparen of territoria (zie module F2 - Broedvogelmonitoring).

Indien alle puntwaarnemingen van een soort netjes op kaart worden geplaatst, kan het systeem gebruikt worden om de populatie van een soort af te bakenen (zie ook module F5 – Populatiekartering insecten).

3 Methode

Losse waarnemingen zijn alle natuurwaarnemingen die je doet tijdens een wandeling of bezoek aan het natuurgebied, en die niet kaderen in een andere monitoringmodule of telproject.

Waarnemingen worden onthouden of genoteerd, bij voorkeur met een zo precies mogelijke aanduiding van de plaats. Indien mogelijk wordt een foto genomen van de soort. Zeker bij twijfel over de precieze soort is een foto essentieel.

Onzekere waarnemingen worden niet genoteerd, tenzij het mogelijk voorkomen van een soort belangrijke informatie is, bijvoorbeeld om later opnieuw naar de soort te gaan zoeken.

Een meer gedetailleerde handleiding kan u vinden op www.natuur-forum.be

Wie beschikt over een PDA of smartphone met GPS, kan gebruik maken van het gratis programma WnPDA om in het veld reeds puntlocaties op te slaan. Meer info www.waarnemingen.be/pda

4 Noteren en invoeren van de gegevens

Via de website www.waarnemingen.be kunnen alle losse waarnemingen worden ingevoerd. Raadplegen op deze website is openbaar. Voor het invoeren van waarnemingen is een eenmalige registratie vereist, waarbij een gebruikersnaam en paswoord worden gekozen. Na registratie krijg je een bevestigingsmail op het opgegeven e-mailadres.

Invoeren gebeurt op <http://waarnemingen.be/wn.php>

1. Selecteer de datum van de waarneming.
2. Typ de eerste letters van het gebied of de gemeente.
3. Klik op het bedoelde gebied. Hierna zoomt het kaartje naar het centrum van het gekozen gebied.
4. Versleep het pijltje op het satellietkaartje naar de precieze locatie van de waarneming. Je kan ook inzoomen op de kaart en het pijltje meerdere malen verslepen.
5. Kies de soortgroep en typ de eerste letters van de soort.
6. Klik op de bedoelde soort.
7. Noteer het aantal individuen.
8. Vul onder 'Gedrag' in of het een broedgeval, betreft, een losse waarneming (ter plaatse), een overvliegend exemplaar, ...
9. Geef eventueel nog bijkomende gegevens in zoals kleeft, weer, biotoop of opmerkingen.
10. Geef indien nodig een vervaging op (zie hieronder).
11. Klik op Invoeren voor het melden van de waarneming.
12. Onderaan verschijnt de naam van de ingevoerde soort. Indien gewenst, kan er aan de waarneming een foto worden toegevoegd (opgelet: grootte beperkt tot 800x800 pixels en 800kB). Hier kan ook de samenstelling van de groep worden gespecificeerd (aantal mannetjes, aantal wijfjes, ...).

Datum, soortgroep en locatie blijven op het scherm staan, zodat andere waarnemingen in hetzelfde gebied op een snelle wijze kunnen worden toegevoegd. Vergeet het pijltje niet naar de juiste plaats te verslepen bij elke waarneming.

Indien het openbaar maken van een waarneming mogelijk een bedreiging vormt voor het dier of plant, of voor het gebied, kan een km-vervaging of een embargodatum worden ingesteld. Bij een km-vervaging wordt de waarneming wel getoond, maar niet de exacte locatie. Bij Embargo wordt de waarneming volledig verborgen tot een opgegeven datum.

Slechts een aantal soorten zoals orchideeën zijn standaard vervaagd, dus ook de waarnemer dient zijn verantwoordelijkheid te nemen om kwetsbare situaties te beschermen.

5 Resultaten interpreteren

Conservators of beheerteams die de waarnemingen voor een volledig gebied willen opvragen, kunnen een mail sturen naar info@waarnemingen.be

Actieve werkgroepen met een voldoende groot werkingsgebied (dus niet voor 1 natuurgebied) kunnen een eigen regioscherm laten aanmaken, waar de werkgroep mogelijkheid heeft om waarnemingen te becommentariëren en gegevens te downloaden. Meer informatie op http://waarnemingen.be/help_werkgroep_be.php

Het waarnemingenoverzicht per gebied is te raadplegen in de fiche van elk gebied onder Overzichten > Gebieden. Je kan kiezen tussen een lijst van alle waarnemingen, of een soortenlijst. Je vind er ook een grafiek met het aantal waargenomen soorten per maand.

Waarnemingen downloaden

Eigen waarnemingen kunnen ten allen tijde bekeken en gedownload worden via het menu Mijn waarnemingen.be > Export/back-up of rechtstreeks via http://waarnemingen.be/export_util.php

Daar kan je kiezen tussen een daglijst (.txt bestand), een google earth file (.kml) of een spreadsheet (.csv). Het .csv bestand bevat de meest volledige informatie over de waarneming, en is leesbaar in Excel.

Ruimtelijke informatie toevoegen

Bij elke waarneming zijn de puntcoördinaten in Lambert en in Lat/Lon toegevoegd. UTM of IFBL codes zijn niet voorzien. Indien je aan jouw waarnemingen deze informatie wil toevoegen, kan dit via GIS. Via MapInfo of ArcGIS kan ook andere informatie worden toegevoegd zoals kadastrummer, deelgebied, monitoringeenheid, ...

Op onderstaande website kan je ook coördinaten uploaden, waarna er automatisch UTM hokgegevens aan worden toegevoegd <http://zoologie.umh.ac.be/tc/multitc.htm>

Waarnemingen kunnen worden toegevoegd aan MapInfo of ArcGIS.

De procedure voor MapInfo:

1. zet het .csv bestand om naar .xls via het programma Excel
2. open de xls via MapInfo (Open... > bij 'bestandstypen' xls selecteren). 'Use Row Above etc.' aanvinken. Field properties zijn normaalgezien ok.
3. Ga naar Table > Create points...
4. kies voor projection Longitude/Latitude (EUREF89)
5. kies voor X coordinates: Lat en voor Y coordinates: Lon
6. Klik op OK

Klaar! Check even of de waarnemingen op de goede plaats liggen (als het fout is gelopen liggen ze gewoonlijk in Nederland of midden Frankrijk).

Let wel: de layer met waarnemingen wordt niet automatisch toevoegen aan je geopende map, dat moet je zelf doen. Geen paniek dus als je niet onmiddellijk de gewenste stipjes ziet verschijnen.

De procedure voor ArcGIS

1. Zet het .csv bestand om naar .xls via het programma Excel
2. Vermenigvuldig de coördinaten X en Y met 1000
3. Ga in een bestaand ArcGIS project naar Tools > Add XY data
4. Kies het gewenste .xls bestand
5. Selecteer de velden coord-x en coord-y
6. Klik op OK

6 Conclusies en verdere verwerking

Bij de rapportage over een natuurgebied worden de waarnemingen uit www.waarnemingen.be vanaf 2009 steeds mee opgenomen. Waarnemingen ingevoerd via dit systeem komen dus op de juiste plaats terecht.

De verzamelde waarnemingen zijn ook voor andere doeleinden nuttig. Doordat alle waarnemingen in eenzelfde formaat binnen komen, kunnen hierop allerlei analyses gedaan worden, over soortgroepen heen. Door te berekenen hoeveel mensen waar actief zijn, kan berekend worden hoe goed een bepaalde regio onderzocht is, en kunnen betere verspreidingsatlassen gemaakt worden, doordat een zeldzame vogel herhaaldelijk wordt gemeld, kunnen zijn verplaatsingen opgevolgd worden, enz. ...

Na verloop van jaren zal de informatie uit Waarnemingen.be steeds interessanter worden aangezien er ook vergelijkingen mogelijk zijn tussen jaren. Er is dus nog heel wat mogelijk, waarover u in de toekomst in Natuur.focus en in de rapporten van Natuurpunt Studie nog heel wat zal lezen.

7 links en verdere literatuur

Je kan mee discussiëren over Waarnemingen.be via het Natuur.forum www.natuur-forum.be. Ook als je fouten opmerkt in de determinaties, kan je die hier melden.

Voor alle vragen en info kan je terecht op info@waarnemingen.be of studie@natuurpunt.be.